

ALGILANAN TOPLUMSAL DESTEK ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE FORMU PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

*

Didem AYDOĞAN¹
Suna ERYİĞİT-MADZWAMUSE²
Özgür Osman DEMİR³
Gökhan AKSU⁴
Yalçın ÖZDEMİR⁵

Öz

Son yıllarda yaşanan salgın, deprem, iklim krizi, ekonomik güçlükler gibi zorlayıcı yaşam durumları karşısında algılanan toplumsal desteğin birey, aile ve daha geniş ölçüde toplumlar için sürdürülebilir iyi oluşunu sağlamada oldukça önemli olduğu gözlenmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalarda kültürel farklılıkların bulunmasından dolayı kültürel destek ağlarının araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Herrero ve Gracia (2007) tarafından geliştirilen Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği (ATDÖ)'nün Türkçe'ye uyarlanması ve ölçeğin psikometrik özelliklerinin Türkiye'de yaşayan yetişkinler üzerinde incelenmesidir. Araştırmada, evli 381 kişi (213 kadın, % 55.2 ve 170 erkek, % 44) yer almaktadır. Doğrulayıcı faktör analiz sonuçları, ATDÖ'nün; toplumsal aidiyet, topluma dâhil olma ve toplumsal memnuniyet olmak üzere orijinal formundaki gibi üç boyuttan oluştuğunu göstermiştir. Ayrıca çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ATDÖ'nün faktör yapısının cinsiyete göre (kadın ve erkek) ölçme değişmezliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra ATDÖ'nün toplam ve alt boyutları ile "İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği", "Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği" ve "Depresyon, Kaygı ve Stres Ölçeği" ölçekleriyle arasındaki ilişkiler, ölçeğin benzerlik ve ayırt edici geçerliliği için kanıt sağlamıştır. Güvenirlik analizleri sonucu ise ölçeğin Cronbach alfa katsayılarının .80 ila .92 arasında değiştiği görülmüştür. Bulgular, ABD'nin Türk toplumunda düşük, alt-orta ve orta sos yo-ekonomik düzeyde, evli bireylerde kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Algılanan toplumsal destek, sosyal destek, geçerlik, güvenilirlik, ölçüm değişmezliği.

*Bu araştırma TÜBİTAK ARDEB 1001 programı tarafından desteklenen 122R058 nolu projeden hazırlanmıştır.

¹Doç.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: daydogan@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7163-3003

²Doç.Dr., University of British Columbia, Educational andamp; Counselling Psychology and Special Education, Human Development, Learning and Culture, E-posta: suna.eryigit.madzwamuse@ubc.ca ORCID: 0000-0002-1660-8577

³Dr.Öğr.Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: ozgur.demir@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5073-151X

⁴Doç.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı, E-posta: gokhanaksu@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2563-6112

⁵Prof.Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: yalcin.ozdemir@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2698-0900

AYDOĞAN, D., ERYİĞİT-MADZWAMUSE, S., DEMİR, Ö. O., AKSU, G., ÖZDEMİR, Y., (2024). Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin Türkçe Formu Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 24(64), 491-526. DOI:10.21560/spcd.vi.1394842

PERCEIVED COMMUNITY SUPPORT, SOCIAL SUPPORT, VALIDITY, RELIABILITY, MEASUREMENT INVARIANCE

Abstract

Perceived community support has become a key for the wellbeing of individuals, families and communities continuously facing life challenges such as epidemics, earthquakes, climate crises, and economic hardship. Despite its importance, evidence-based culturally-sensitive knowledge on perceived community support is very limited. In order to address this gap in the literature, the current study aims to establish the cultural adaptation of the Perceived Community Support Questionnaire (PCSQ) by investigating its psychometric properties in a Turkish sample. The sample includes 381 participants (55.2% female). Confirmatory factor analyses showed that PCSS consists of three subscales including community integration, community participation, and community satisfaction. Multi-group confirmatory factor analysis revealed that the factor structure of PCSQ has measurement invariance in relation to gender. The significant correlations between the total and subscales of PCSQ and the “Two-Way Social Support Scale”, “Family Social Support Subscale” and “Depression, Anxiety and Stress Scale” provided evidence for the convergent and discriminant validity of the PCSQ. Cronbach alpha internal consistency ranged from .80 to .92 for sub-dimensions of PCSQ indicating very good reliability. The current study provides evidence that the PCSQ is a psychometrically sound tool to assess community support within low and middle-income families residing in Turkey.

Key Words: *Perceived community support, social support, validity, reliability, measurement invariance.*

GİRİŞ

Algılanan sosyal destek, bireylerin kendi görüşlerine göre çevrelerinden ne kadar destek aldıklarını açıklayan öznel bir değerlendirmedir (Gottlieb ve Bergen, 2010). Algılanan sosyal destek bireylerin; aile, akraba, arkadaş, toplumsal gruplar, komşular, belediye, dernek, sağlık ve eğitim kurumları gibi sahip oldukları toplumsal ve sosyal ağlara olan bakış açılarını yansıtır (Gracia, 2021). Bu toplumsal ve sosyal ağların bireylerin hayatlarını ne kadar kolaylaştırdıkları, zor zamanlarda baş etmeleri için nasıl bir güç sağladığı ve ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşmalarında ne kadar yol gösterici olduklarına dair inançlarını bu kavram ile açıklamak mümkündür (Taylor vd., 2004). Geniş ve güçlü bir sosyal ağı içerisinde farklı sosyal destek türlerinin bir araya gelmesi, bireyin genel iyi oluşuna ve yılmazlığına önemli ölçüde katkı sunar (Eckersley vd., 2001). Bireyler güçlü bir destek sistemine sahip olduklarına inandıklarında kendilerini içinde buldukları toplumun ve yaşamın değerli, önemli, güvenli ve değer katabilen bir parçası olarak hissedeceklerinden yaşam kaliteleri ve memnuniyetleri artar. Dünya literatüründe algılanan sosyal destek çalışılmaya başlanmış olsa da kültüre bağlı farklılıkları inceleyen araştırmalar yeterli düzeyde değildir (Dambi vd., 2018). Bu çalışma da algılanan sosyal desteğin, toplumsal alanda Türkiye'nin kültürel yapı ve özellikleri çerçevesinde yetişkin ve aile gruplarında incelenmesi için ilk adımı oluşturmaktadır. Bu kapsamda mevcut çalışmada, Türkiye'de evli yetişkinlerde Herrero ve Gracia (2007) tarafından İspanya kültürü içerisinde geliştirilen Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin uyarlanması amaçlanmaktadır.

Algılanan toplumsal sosyal destek: Teorik Yapısı

Toplumsal destek; akrabalar, komşular, arkadaşlar, sosyal kuruluşlar (dini, kültürel, spor, mahalle veya sivil gruplar), yerel kurumlar ve hizmetler (aile hizmetleri, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri) gibi bireyin içinde bulunduğu alt sistemlerle olan ilişkilerinin bir yansımasıdır (Valux ve Harrison, 1985). Bireylerin; içinde buldukları sosyal gruplara ait ve dahil hissettikleri, gerektiğinde yardım edip yardım alabileceklerine inandıkları, sosyal olarak kendilerini bir parçası olarak tanımlamaktan gurur ve mutluluk duydukları bir ortamın içerisinde yaşadıklarını ifade etmeleri toplumsal desteğin en güçlü belirtilerindendir (Herrero ve Gracia, 2007). Sosyal ekolojik bakış açısı

(Bronfenbrenner, 1979) ile bakıldığında ise bireyin etrafındaki sistemin her bir basamağında farklı destek olanakları bulunmaktadır. Örneğin, bireyin içinde bulunduğu geniş sistemlerden biri olarak makro sistemde, gönüllülük esaslı ile organizasyonlara ve toplumun sosyal hayatına entegrasyon ve katılım vardır. Bireyin etrafındaki en dar, bireye en yakın olan mikro sistemde ise toplumsal destek yakın ilişkiler aracılığı ile sağlanır. Mikro ve makro sistemin arasında kalan sistemlerde (mezo sistem) de sosyal ağların varlığı ve bu ağlarla olan ilişkilerin yakınlığı sosyal desteği sağlayabilir. Özellikle bu noktada araştırmacılar, toplumda daha kırılabilir / hassas gruplarda yer alan birey ve ailelerde yılmazlığın desteklenmesinde mikro sistemle birlikte, ailenin yaşadığı toplumda çevresiyle olan etkileşiminde makro düzeye de odaklanmakta ve bireyler ve ailelerin zorluklarla daha iyi başa çıkabilmelerini sağlayabilecek olumsuz koşulları değiştirmede çevrede kaynaklara erişmeyi ve kullanabilmeyi ele almaktadır (Ungar, 2013; Ungar ve Liebenberg, 2011). Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de aile ve toplumun iyi oluşunu sağlayabilecek uygulama ve politikalar geliştirilmektedir. Örneğin, makro düzeyde aileyi sosyal ve ekonomik olarak destekleyebilecek Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB, 2024) tarafından sosyal yardım programları kapsamında doğum yardımı, çoklu doğum yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardım programı, öksüz ve yetim yardımı, asker ailelerine yönelik düzenli nakit yardım programı, asker çocuğu yardımı gibi çalışmalar sunulmaktadır. Belirtilen ekonomik sosyal destek türleri yanında, ASHB (2022), 2022-2026 dönemi Stratejik Planı’nın ilk uygulama adımı olan 2022 Yılı Performans Programı kapsamında 2021 yılında; aile bütünlüğünü korumak ve güçlendirmek, aile içi ilişkileri düzenlemek, yaşanan ya da yaşanması muhtemel sorunların çözümüne destek olmak amacıyla 81 ilde aile danışmanlığı ve hanelere Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) aracılığıyla ulaşılarak psiko-sosyal destek hizmetleri sunmuştur. (ASHB, 2022). ASDEP aracılığıyla risk altında olduğu düşünülen ancak sosyal hizmet ve sosyal yardımlara ulaşamayan ailelere öncelik verilerek, ailelerin psikososyal ve sosyoekonomik ihtiyaçlar konusunda desteklenmesi ve ailelerin ihtiyacı temelinde rehberlik ve yönlendirmenin gerçekleştirilmesi söz konusudur (Özpolat, 2022).

Toplumsal desteğin temel teorik yapısı toplumsal psikolojinin birçok ana kavramına dayanır (Herrero ve Gracia, 2007). Bu kavramların birçoğu da

ilk olarak güç dinamiklerini ve sosyal yapıları anlamak için Pierre Bourdieu tarafından ortaya çıkarılan ve ardından eğitim sosyolojisi alanına uyarlanmış olan Sosyal Sermaye Teorisi (Social Capital Theory) ile açıklanır (Perkins vd., 2002). Özellikle sosyal bağlar arasında köprü kurmak ve sosyal bağları birleştirmek, toplumsal desteği açıklamaya yardımcı olan sosyal sermaye teorisinin iki ana yönüdür (Nguyen-Trung vd., 2020). Köprü kuran sosyal bağlar (bridging social connections) bireylerin etrafındaki alt sistemlerin (akraba, arkadaş, komşular, okullar ve diğer gönüllü ya da yerel kurum/kuruluşlar) kendi arasındaki ilişkileri açıklar. Bir diğer ifadeyle bireyin içinde bulunduğu farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkilerin ne kadar ve nasıl oluştuğunu, devam ettiğini anlamaya çalışır. Bağ kuran sosyal bağlar ise bu sosyal ağlar içindeki güveni, bağlılığı, karşılıklığı, güç dengelerinin yapısını açıklar. Sosyal Sermaye Teorisi'nden yola çıkarak, algılanan toplumsal destek üç kapsayıcı toplumsal psikoloji kavramı ile açıklanır. Birincisi, toplum hissi (sense of community) kavramı, karşılıklık, karşılıklı bağlılık, aidiyet ve büyük bir bütünün parçası olduğumuz hissini verir (Delanty, 2018). Toplum hissi aynı zamanda hem duygusal hem pratik ihtiyaçların, içinde bulunduğumuz toplum tarafından karşılanacağına olan inancımızı pekiştirir. İkincisi, komşuluk (*neighboring*) kavramıdır ve daha davranışsal boyutta, içinde bulunduğumuz sosyal grupların diğer üyeleri ile olan ilişkileri açıklar (Kloos vd., 2012). Örneğin, mahallede komşuların birbirine ne kadar destek olduğu, komşuluk ilişkilerinin ne kadar iyi olduğunu gösterir. Üçüncü kavram, kolektif yeterlilik (collective efficacy) ise içinde bulunduğumuz toplumsal grupların birlik ve beraberliği ne derece gösterdiğine olan güveni ifade eder (Sampson, 2017). Bu güven bireyleri güçlendirerek, bu gruplarla daha sıkı bağ kurmalarını ve daha aktif rol almalarını sağlar. ATDÖ'nün (Herrero ve Gracia, 2007), teorik yapısına dair bu açıklamalara dayalı olarak algılanan toplumsal destek özelliğine dair üç boyutlu bir yapı tanımlanmıştır: Bu yapı; toplumsal aitlik (toplum hissi, kişinin topluluğa bağlanma duyguları ve ait olma duygusu gibi paralel kavramlardan yararlanmaktadır); toplumsal bütünleşme (toplumsal katılıma vurgu, topluluk etkinliklerine aktif katılım veya sosyal katılım); ve toplumsal kuruluşların kullanımını (algılanan destekten, sosyal sermayeden ve bu kuruluşlardan gelen kaynakların kullanımından yararlanmak) içermektedir.

Algılanan sosyal destek ile birey ve aile iyi oluşu araştırmaları

Algılanan sosyal destek bireylerin almış olduğu fiili destekten (actual/received social support) farklı bir yapı sergilemektedir (Haber vd., 2007). Algılanan sosyal destek bireyin öznel görüşüdür ve her zaman mevcut olan sosyal destek düzeyini temsil etmemektedir. Bazı kişiler ölçeklere göre yüksek düzeyde destek almalarına rağmen yeterince destek almadıklarını dile getirebilirler. Aynı şekilde, bazı kişiler sınırlı sosyal ağ ve destek olanaklarına sahip olmalarına rağmen yeterli düzeyde desteklendiklerini hissedebilirler. Bir başka deyişle, algılanan sosyal destek düzeyinin belirlenmesi ve şekillenmesinde, bireysel değerlendirme en önemli rolü üstlenir. Algılanan ve gerçekte sahip olunan sosyal destek arasındaki bu ayrım, sosyal desteğin bireyler üzerindeki etkisini anlamak adına çok kritik bir noktadır. Sosyal desteğin öznel ve nesnel boyutlarını kıyaslayan bazı çalışmalar, gerçekte sahip olunan sosyal destekten çok algılanan sosyal desteğin bireyler üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymuştur (Prati ve Pietrantonio, 2007). Farklı sosyal ağlarda sosyal desteğin varlığına inanılması, bireylerin zorluklarla karşılaştıklarında baş etmelerini kolaylaştırdığından, gerçekte var olan sosyal desteğe olan ihtiyaçlarını da azaltmaktadır (Wang vd., 2014). Yapılan bazı çalışmalarda algılanan sosyal desteğin, genel iyi oluş ve ruh sağlığına iyi gelmekle birlikte karşılaşılan stresli durumlarda gerektiğinde tampon görevi görerek önleyici bir rol üstlenmiş olduğu (Roohafza vd., 2014; Taylor, 2011) göstermektedir. Bireysel boyutta, güçlü bir sosyal desteğin algılanması kişilerin zorluklarla baş etmelerinde koruyucu bir faktör olduğundan depresyon ve kaygı gibi ruh sağlığını tehdit eden yaygın sorunlarının daha az görülmesi ile sonuçlanmaktadır (Schaefer vd., 1981). Bununla birlikte Türkiye’de yürütülen kapsamlı meta analiz çalışmasında; sosyal destek ile iyi oluş değişkenleri arasında pozitif yönde orta düzeyde, depresyon ve yalnızlığın sosyal destek ile negatif yönde orta düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur (Yalçın, 2015). Özellikle aileden hissedilen ve toplumsal ağlarda var olduğuna inanılan sosyal destek, yetişkinler için en güçlü baş etme mekanizmalarından birisi olarak ortaya çıkmıştır (Roohafza vd., 2014). Aynı zamanda çevrenin sosyal desteğini hissetmek; duygusal doğrulama, anlaşılabilirlik ve aidiyet duygusu sağladığından psikolojik iyi oluşa katkıda bulunur (Lakey ve Orehek, 2011). Bunların da ötesinde, algılanan sosyal desteğin fiziksel sağlık ile sağlık davranışlarına da olumlu etkiler

sağladığı ve bazı çalışmalarda sosyal desteğin fizyolojik süreçlere ve bağışıklık sistemine olumlu etkisini de göstermiştir (Wang vd., 2018).

Bireysel boyuta sunduğu katkıya ek olarak, algılanan toplumsal ve sosyal desteğin aile sağlığı ve işleyişine de güçlü bir etkisi olduğu (Prime vd., 2020), ebeveyn ve ailenin başa çıkmasına katkı sağladığı bulunmuştur (Tak ve McCubbin, 2002). Ayrıca algılanan sosyal destek, aile üyelerinin desteklendiklerini hissetmelerini ve duygusal bağlarının güçlenmesini sağladığından, aile içinde uyuma katkı sağlamaktadır (Galvin vd., 2015). Bir başka çalışmada ise, otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlerde algılanan toplumsal desteğin aile yılmazlığını açıklamada önemli bir faktör olduğu görülmüştür (Hayes vd., 2023). Bu durum özellikle çocuk yetiştirme sürecinde olan ailelerde ek bir (additional) koruyucu rol üstlenir (Izzo vd., 2014).

Algılanan toplumsal/sosyal destek ölçekleri

Toplumsal desteğin, toplumsal ruh sağlığı açısından önemi bir dizi araştırma sonuçlarıyla ortaya konulurken, Türkiye’de yürütülen güncel çalışmalarda yetişkinlerde bireysel düzeyde sosyal desteği değerlendiren sınırlı ölçme aracı bulunmaktadır (örn. Boz Semerci ve Tayfur Ekmekçi, 2020). Bunun yanı sıra aile düzeyinde, özellikle de ailenin yaşadığı stresli ve kriz dönemlerinde sosyal destekten bir başa çıkma aracı olarak nasıl yararlandığını değerlendiren alt ölçekler (örn. Gökler Danışman ve Köksal, 2011) ve yetişkinlerin aile üyeleri tarafından sağlanan farklı destek türlerine ilişkilerin algılarını değerlendiren ölçme araçları (örn. Zanon vd., 2023) bulunmaktadır. Bunlara ek olarak aile alanında var olan ölçme araçlarından biri de yetersizliğe sahip çocuğu olan anne babaların sosyal destek algılarını; duygusal bilgi, bakım, yakın ilişki ve maddi destek türünde değerlendiren Aile Destek Ölçeği ve yenilenmiş versiyonudur (Kaner, 2003; Kaner 2010). Bu ölçeklerin yanı sıra sosyal desteği ağırlıklı olarak çocuk ve genç gruplarda inceleyen ölçme araçlarının yaygın kullanıldığı dikkat çekmektedir (Eker ve Arkar, 1995; Eker vd., 2001; Kapıkıran ve Acun-Kapıkıran, 2010; Yıldırım, 1997). Yıldırım (1997), algılanan sosyal desteği aile, akraba, arkadaş, öğretmen ve toplum destek türleri açısından değerlendirirken; Kapıkıran ve Acun-Kapıkıran (2010) üniversite öğrenci grubunda duygusal ve araçsal desteği

incelenmektedir. Ayrıca alan yazında algılanan sosyal desteği; aile, arkadaş ve özel bir insandan alınan sosyal destek bağlamında değerlendiren; üniversite öğrencisi, medikal ve psikiyatrik/psikolojik problemi olan yetişkinlerde sosyal desteği değerlendiren ölçme araçları bulunmaktadır (Eker ve Arkar, 1995; Eker vd., 2001). Türkiye örneklemi üzerine geliştirilmiş ya da uyarlama çalışması yapılmış olan ölçme araçlarının önemli bir kısmının aile, arkadaş, özel ilişki gibi bireyin yakın çevresinden hissettiği sosyal desteğe odaklandığı görülmektedir. Tüm bunlarla birlikte, Türkiye’de kullanılmakta olan toplumsal destek ölçekleri dikkate alındığında, ATDÖ’nün mevcut toplumsal veya sosyal destek ölçeklerinden en önemli farklarından biri örneklem grubunun, geniş yaş aralığı ve önceki örneklem gruplarının yaş aralığı dışındaki bireyleri de kapsayacak biçimde seçilmiş olmasıdır. Mevcut toplumsal/sosyal destek ölçekleri incelendiğinde dar bir yaş aralığı (örn. çocuklar, ortaokul öğrencileri, üniversite öğrencileri) veya spesifik grupların (örn. hasta gruplar) ön plana çıkarıldığı bir yapı görülmektedir (örn. Eker vd., 2001; Yıldırım, 1997). Ancak yetişkinlerde sosyal desteği değerlendiren oldukça sınırlı ölçme aracına rastlanmıştır (örn. Boz Semerci ve Tayfur Ekmekçi, 2020; Zanon vd., 2023).

Kapsadığı örneklem grubuna ek olarak, ATDÖ’nün mevcut benzer ölçeklerden bir diğer önemli farkı ise toplumsal desteği ele alış biçimidir. Diğer çalışmalar incelendiğinde, alınmış olan desteğin sınırı yakın çevre olarak belirlenmiştir. Bu yakın çevre; aile, arkadaş grupları, öğretmenler ve yakınındaki diğer insanlar (örn. Yıldırım, 1997; Eker vd., 1995) veya aile üyeleriyle (Zanon vd., 2023) sınırlandırılmaktadır. ATDÖ yapısı gereği toplumu bir bütün olarak, daha genel anlamda ele almaktadır. Topluma ait hissetme, topluma dahil olma ve toplumsal memnuniyet boyutları ile birlikte daha geniş çerçevede; dernekleri, yardım kuruluşlarını, mahalleyi ve kişilerin yer aldığı diğer toplulukları kapsamaktadır. Yani ATDÖ sahip olduğu örneklem grubu ve toplumu ele alış şekli ile diğer ölçeklerden daha kapsayıcı bir yapı sunmaktadır. Bu duruma ek olarak toplumsal desteği sadece “almak” olarak ele almaması, desteğin karşılıklı yapısı gereği birey tarafından topluma verilen bölümün ihmal edilmemesi de mevcut ölçek için önemli bir fark olarak görülmektedir. ATDÖ’nün en önemli özelliklerinden bir tanesi de bu kapsayıcı yapısını pratikte uygulanabilir boyuta indirgeyebilmesidir. Toplamda 14 madde gibi kısa bir ölçek yapısı ile üç boyutu bu kapsamda ele almış olması

ölçme aracını güçlü kılan bir başka niteliği konumundadır. Bu durum dikkate alındığında, daha pratik bir şekilde uygulanabilir kılmasının önemi daha net ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda mevcut araştırmanın amacı Türk kültürüne uygun, kapsayıcı ve pratik bir Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği' nin (Herrero ve Gracia (2007) Türkçe uyarlama çalışmasını gerçekleştirmektedir.

Öte yandan algılanan toplumsal destek, önemine rağmen araştırma ve teori gelişimi açısından yakın ilişki ve aile desteklerine göre daha yavaş ilerlemektedir. Toplumsal desteğin daha iyi anlaşılması ve araştırılması için daha çok araştırmaya ve bu araştırmalarda kullanılacak ölçme araçlarına ihtiyaç vardır. Toplumsal desteğin disiplinler arası bir şekilde anlaşılması da kavramın yaygın bir şekilde kullanılıp sosyal bilimler alanında bireylerin iyi oluş ve yılmazlığına yönelik birçok çalışmaya önemli bir katkı sunmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2023), yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri, toplumda bireylerin %31'inin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olduğunu ve yaş grupları açısından da 18 yaş ve üstü %54.6'sının bu risk grubunda bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle de düşük gelirden dolayı yaşanan güçlüklerin, ailelerin sosyal hayata katılımında ve topluma entegre olabilmelerinin önünde önemli bir engel oluşturduğu bilinmektedir (örn. Aksan, 2012; Koray, 2010). Toplulukçu değerlerin bir taraftan korunmaya çalışıldığı ama öte yandan bireysellik özelliklerinin de son yıllarda gözlemlendiği Türkiye'de, algılanan toplumsal desteğin ele alınması sosyal bağlama dayalı özellikler hakkında da önemli bir veri sağlamış olacaktır. Bu şekilde algılanan toplumsal desteğin kültürel bağlama dayalı özelliklerinin tanımlanması, uygulama ve politikalar geliştirmeye bir kaynak sağlayacaktır. Çalışmanın bu yönüyle alanda önemli bir boşluğu gidermesi beklenmektedir.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Bu çalışma Türkiye'nin Aydın ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yönteminin ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2015). Örneklemin belirlenmesinde kullanılan ölçütler en az ilkokul eğitim düzeyinde olma ve evli olma olarak belirlenmiştir. Bu şekilde araştırmada yaşları 23 ile 68

arasında değişen ($Ort = 42.12$; $ss = 8.98$), toplam 383 katılımcı (213 kadın, % 55.2 ve 170 erkek, % 44) evli birey yer almıştır. 3 katılımcı cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların evlilik süreleri ise 1-45 yıl arasında değişmekte olup, ortalama evlilik süreleri 16 yıldır ($ss:10.08$) ve 347'si (%89.9) en az bir çocuğa sahiptir. Araştırma grubunda yer alan katılımcıların sosyo-ekonomik durum bilgisi (eğitim durumu, bir işte çalışma durumları, eve giren toplam aylık gelir miktarı, ailenin kendi gelir düzeyini nasıl değerlendirmiş olduğu ve ev geçimini sağlamaya yönelik değerlendirme bilgisi) Tablo 1'de özetlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye'de asgari ücret 8.506 TL (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2023) ve yoksulluk sınırı Mart 2023 tarihinde 31.241,48 TL iken, Nisan 2023 tarihinde 33.014,66 TL olduğu görülmektedir (TÜRK-İŞ, 2023). Buna göre katılımcıların eve giren aylık gelir durum bilgisi dikkate alındığında, çalışma grubunda yer alan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun gelir durumunun ($n = 331$, %85.8) yoksulluk sınırı altında olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ailelerin 171'i (% 46.9) gelir durumlarını düşük ve alt-orta gelir, 175'i (% 45.3) ise orta gelir olarak değerlendirmekte ve araştırma grubunun büyük bir çoğunluğunun toplam aylık gelirlerine göre evlerini geçindirmede zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	f	Toplam %
Eğitim durumu		
İlkokul	60	15.6
Ortaokul	36	9.3
Lise	71	18.4
Ön Lisans	43	11.1
Lisans	149	38.6
Lisansüstü	26	6.7
Yaşamlarının büyük bir çoğunluğunun geçirdiği yer		
İl	195	63.5
İlçe	132	15.5
Köy	30	10
Bir işte çalışma durumu		
Hayır	96	24.9

Evet	288	74.6
Eve giren toplam aylık gelir miktarı		
0-5000	10	2.6
5001-8500	35	9.1
8501-12.000	62	16.1
12.001-16.000	74	19.2
16.001-22.000	90	23.3
22.001-30.000	60	15.5
30.0001 ve üzeri	52	13.5
Aile gelir düzeyinde değerlendirme durumu		
Düşük Gelirli	46	11.9
Alt-Orta Gelirli	135	35.0
Orta Gelirli	175	45.3
Üst-Orta Gelirli	28	7.2
Aile gelir düzeyine göre evin geçimini değerlendirme		
Çok zor	53	13.7
Zor	245	63.5
Kolay	87	22.5

Not. Araştırmanın yapıldığı dönemde asgari ücret 8.506 TL.

Demografik bilgilerinin yanı sıra, çalışmada katılımcılara son bir yılda en çok zaman geçirdikleri toplulukları belirlemek üzere, katılımcılara farklı topluluk bilgilerinin yer aldığı bir liste verilmiştir. Katılımcıların en fazla zaman geçirdikleri topluluklar sırasıyla; düzenli görüşülen arkadaş grupları ($n = 268$, % 61.7), sık görüşülen akraba çevresi ($n = 238$, % 61.7), mahalle, apartman ya da site grupları / topluluklar ($n = 139$, % 36), okul-aile birliği veya sınıf grupları ($n = 92$, % 23.8), meslek toplulukları ve iş yeri grupları ($n = 75$, %19.4), ibadet etmek için bir araya gelen gruplar ($n = 42$; % 10.9), spor kulüpleri ya da dernekler ($n = 41$, % 10.6), sivil toplum kuruluşları ($n = 25$; % 6.5), sendika ($n = 23$, % 6), sosyal yardımlaşma kurumları ($n = 12$, % 3.1) ve Kültür ve Dayanışma Derneği'dir ($n = 12$, % 3.1). Bu topluluklara ek olarak listede yer almayan ancak katılımcıların belirttiği diğer topluluklar ise hobi ve etkinlik (dikiş kursu, aşçılar grubu, doğa yürüyüşü grubu, ritim atölyesi) gruplarıdır.

Veri toplama araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu formla evli bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, yaşanan yer, evlilik süresi ve çocuk bilgileri istenmiştir. Ayrıca bu formda ailenin ekonomik durumuna ilişkin çalışma durumları, eve giren toplam aylık gelir durumu, ailenin gelirini değerlendirme düzeyi, aile aylık gelir durumuna göre evi geçindirmenin ne kadar kolay ya da zor olduğunu değerlendiren sorular yer almaktadır.

Algılanan toplumsal destek ölçeği (percieved community support questionnaire, PCSQ; ATDÖ): ATDÖ, Herrero ve Gracia (2007) tarafından yetişkinlerde algılanan toplumsal desteği ölçmek amacıyla İspanya kültüründe geliştirilmiştir. Katılımcılardan ölçek maddelerini cevaplamadan önce son bir yılda yer aldıkları topluluklardan en fazla hangisinde zaman geçirdiklerini belirtmeleri istenmiştir. Bu topluluklar; spor kulüpleri ya da dernekleri, kültür ve dayanışma derneğın, sosyal yardımlaşma kurumlarını, meslek toplulukları ve iş yeri gruplarını, sivil toplum kuruluşlarını, sendikaları, ibadet etmek için bir araya gelen gruplar / toplulukları, mahalle, apartman ya da site gruplarını, okul-aile birliğı veya sınıf gruplarını, sık görüşülen akraba çevresi / gruplarını, düzenli görüşülen arkadaş gruplarını kapsamaktadır. Eğer katılımcılar birden fazla topluluğı işaretlemişlerse, bunların arasından en çok zaman geçirmiş olduklarını düşünerek ATDÖ'nün cevaplamaları belirtilmiştir. Ölçeğın üç boyutu bulunmaktadır: (I) Toplumsal aidiyet boyutu, dört maddeden oluşmakta ve kişinin bir topluluğı veya bir mahalleye aidiyet duygusunu ve o topluluğı bağılılığını değerlendirmektedir (örn. İçinde bulunduğum topluluğı ait hissedirim), (II) Topluma dâhil olma boyutu, beş maddeden oluşmakta ve kişinin bulunduğu toplumda sosyal faaliyetlere ya da toplumsal aktivitelere ne derece katıldığını değerlendirmektedir (örn. *Bu topluluklarla gönüllülük çalışmalarında bulunurum*), (III) Toplumsal memnuniyet boyutu ise katılımcının eğlence ve spor kulüpleri ve hizmetleri, toplumdaki siyasi ve sivil dernekler ve benzerleri gibi gönüllü grup ve kuruluşlardan algıladığı desteğın derecesini değerlendirmektedir (örn. *Bu topluluklarda ihtiyacım olduğunda bana iyi gelecek birileri vardır*). Ölçeğın orijinal formunda "toplumsal kuruluşlar" boyutunda yer alan maddelerin içeriğı dikkate alınarak, bu boyutun Türkçe karşılığında "toplumsal memnuniyet" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğın topluluk kuruluşlarının kullanımında yer alan

maddeler kişinin bulunduğu topluluklarda sıkıntılı zamanlarında aldığı duygusal destek ve bu topluluklarda yer almakla kendini nasıl hissettiği ile ilgilidir. Ölçek 14 maddeden oluşmakta olup, orijinal ölçek 5'li Likert tipi (1 = *Tamamen katılmıyorum*; 5 = *Tamamen katılıyorum*) bir ölçme aracıdır. Ölçeğin Türkçe formunda ise çeviri uzman görüşleri ve uygulanacak olan hedef grubun özelliği dikkate alınarak ölçeğin derecelendirilmesi 1 = *Bana hiç uygun değil*, 2 = *Bana biraz uygun*, 3 = *Bana oldukça uygun* ve 4 = *Bana tamamen uygun* olmak üzere 4'lü bir derecelendirmenin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, algılanan toplumsal desteğin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa katsayıları .75 ila .88 arasında değişmektedir.

ATDÖ'nün benzer ölçek geçerliliğini (convergent validity) değerlendirmek üzere İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği (İYSDÖ) ve Aile Sosyal Destek alt ölçeği (ASDÖ) kullanılmıştır.

İki yönlü sosyal destek ölçeği (İYSDÖ): Shakespeare-Finch ve Obst (2011) tarafından geliştirilmiştir, Boz Semerci ve Tayfur Ekmekci (2020) tarafından 'Türkçe' ye uyarlama çalışması yapılmıştır. İYSDÖ bireylerin hem çevreden aldığı sosyal desteği hem de çevrelerine sunduğu sosyal desteği değerlendirmektedir. Ölçek; duygusal destek alma boyutu 7 madde (örn. *Yaşamımda duygusal destek alabileceğim birisi var*), araçsal destek alma boyutu 4 madde (örn. *Finansal olarak bana yardım edecek birileri var*), duygusal destek verme boyutu 5 madde (örn. *Yapacakları işlerde yardım aradıklarında insanların yardım istediği kişiyim*) ve araçsal destek verme boyutu 5 madde (örn. *Başkalarının problemlerini dinlemek için yanlarında olurum*) olmak üzere 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 6'lı Likert derecelendirme (1= *Hiçbir zaman*; 6 = *Her zaman*) üzerinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı alınan duygusal destek için .92, araçsal destek alma için .91, duygusal destek verme için .81 ve araçsal destek verme için .87 olarak hesaplanmıştır.

Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği (ASDÖ): Ailedeki koruyucu bir etken olarak sosyal desteği ölçmek amacıyla, Gardner ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilen, Gökler-Danışman ve Köksal (2011) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği' nin, sosyal destek alt ölçeği

kullanılmıştır. Ölçeğin aile sosyal destek alt-ölçeği, 4 maddeden oluşmakta ve ailenin, kendilerine destek veren, onları önemseyen ve güvenebilecekleri kişilerle ilişkilerinin düzeyini değerlendirmektedir (örn. *Aile olarak, yaşamımızda bizi önemseyen ve bizimle ilgilenen en az bir kişi vardır*). Ölçek maddeleri 5'li Likert derecelendirme (1 = *Benim Aileme Hiç Uymuyor*; 5 = *Benim Aileme Tamamen Uyuyor*) üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin bu çalışma için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı güvenilirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır.

ATDÖ'nün ayırt-edici geçerliğini (discriminant validity) değerlendirmek üzere Depresyon, Kaygı ve Stres Ölçeği (DASS-21) kullanılmıştır.

Depresyon, kaygı ve stres ölçeği (DASS-21): DASS-21, son bir hafta içerisinde depresyon, anksiyete ve stres semptomların şiddetini ve sıklığını belirlemek amacıyla Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilmiş, Türkçe uyarlaması Yıldırım vd., (2018) tarafından yapılmıştır. DASS-21 ölçeğinin, her bir 7 maddeden oluşan "depresyon" (örn. *Hiçbir şekilde olumlu duygular hissedemeyecekmişim gibi geldi*), "anksiyete" (örn. *Beni panikletebilen ve kendimi aptal gibi hissedebileceğim durumlardan endişe duydum*) ve "stres" (örn. *Olaylara aşırı tepki vermeye meyilliydim*) olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek 21 maddeden oluşmakta olup, her bir maddesi 0 ile 3 arasında puan alan 4'lü Likert tipi (0 = *Hiçbir Zaman*; 3 = *Her Zaman*) derecelendirilen bir ölçektir. Bu çalışmada depresyon, anksiyete ve stres alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları .87, .85 ve .86 olarak hesaplanmıştır.

ATDÖ'nün Türkçeye uyarlanması

Ölçek uyarlama sürecinde Hambleton ve Patsula (1999) tarafından önerilen ölçek uyarlama adımları takip edilmiştir. (i) İlk olarak birinci yazar tarafından Juan Herrero'dan ölçeğin Türkçeye uyarlanması için gerekli izinler e-posta aracılığıyla alınmıştır. (ii) İkinci aşamada orijinal dili İngilizce olan ölçek maddeleri birbirinden bağımsız, İngilizce diline ileri düzeyde hakim olan, psikolojik danışma ve rehberlik ve sosyal psikoloji alanında araştırmalar yürüten dört uzman tarafından ölçeğin Türkçe çevirisi gerçekleştirilmiştir (iii) Üçüncü aşamada ölçme aracının Türkçeye çevirisinin uygunluğunu belirlemek amacıyla her iki dile de hakim üç uzmandan görüş alınmıştır.

(iv) Uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan ATDÖ formu uygulama öncesinde TÜBİTAK 1001 programı tarafından desteklenen 122R058 no'lu projede araştırmacılarla birlikte çalışan uygulayıcı ve aile topluluklarıyla birlikte ölçek formu incelenmiştir. Projede, uygulayıcı topluluk çocuk, ergen, yetişkin ve ailelere hizmet sunan ruh sağlığı uzmanlarından ve sosyoloji ve çalışma ekonomisi alanında çalışmalar yürüten 14 kişiden oluşmaktadır. Aile topluluğu ise en az bir çocuğa sahip ve düşük ekonomik gelir düzeyinde yer alan sekiz kişiden oluşmaktadır. Ölçeğin uyarılma sürecinde üç aşama gerçekleştirildikten sonra, ölçek maddelerin yer aldığı form proje uygulayıcı ve aile topluluklarının bir arada bulunduğu bir toplantıda paylaşılmış ve kişilerden birbirlerinden bağımsız olarak ATDÖ'yü cevaplamaları istenmiştir. Bu cevaplamanın ardından araştırmacılar, uygulayıcılar ve aile üyeleriyle birlikte; uygun olmayan ya da anlaşılmayan ifade ve maddeleri, ölçek içeriğinin uygunluğu ve yönergenin anlaşılabilirliği açısından ATDÖ'yü değerlendirmişlerdir. Özellikle de bu toplantıda ölçeğin uygulanacağı hedef grup olan ailelerin, anlama düzeyini değerlendirmek derinlemesine bir tartışma ortamı oluşturulmuştur. Bu anlama düzeyi dikkate alınarak, ölçeğin Türkçe formunda ölçeğin derecelendirilmesi 1 = *Bana hiç uygun değil*, 2 = *Bana biraz uygun*, 3 = *Bana oldukça uygun* ve 4 = *Bana tamamen uygun* olmak üzere 4'lü Likert tipi bir derecelendirilmenin daha uygun olduğuna karar verilmiştir. Ölçek formunun pilot uygulamalarından sonra elde edilen sonuçlara göre gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra son aşamada ölçeğin nihai haline ulaşılmıştır. Bu şekilde ölçme aracı geçerlik ve güvenilirlik analizleri için hazır hale getirilmiştir.

Veri toplama süreci

Aydın ilinde düşük ekonomik gelirden dolayı çoklu zorluk yaşayan ailelerde yılmazlığı geliştirmeyi hedefleyen proje kapsamında hazırlanan bu çalışmanın, veri toplama süreci işlemine geçmeden önce, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (22.09.2022; E-84982664-050.01.04-244752). Üç aylık bir süre boyunca (Mart 2023'ten Mayıs 2023'e kadar) Aydın iline bağlı çeşitli mahalle (Doğu Gazi Bulvarı, Egemenlik Bulvarı, Kocagür Mahallesi, Kurtuluş Mahallesi, Orta Mahalle, Osman Yozgatlı Mahallesi, Zafer Mahallesi) ve köylerden (Çakırbeyli

köyü ve Kızılcaköy) ve ilçelerinden (Nazilli ve Söke), topluluk kültür derneklerinden, okul ortamlarından, mahalle gruplarından, parklardan, pazar yerlerinden, esnaflardan, kahvehanelerden toplam 429 katılımcıyla temasa geçilerek, çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Bu yerlerin seçilme nedeni ise bahsi geçen proje kapsamındaki hedef kitlenin (düşük ve alt gelirli aile gruplarının) bu bölgede çoğunlukta yaşamalarıdır. Veri toplama sürecinde belirlenen mahalleler ve sosyal alanlar, doğru örneklem gurubuna ulaşabilmek adına büyük bir özenle seçilmiştir. Çalışmanın etikle ilgili durumu sağlamak üzere ölçeklerin uygulanma süreci başlamadan önce bilgilendirilmiş onam formu verilmiştir. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam formunu okuduktan sonra ölçeklerin uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca katılımcıların kimlik bilgilerine ilişkin bir bilgi alınmamış ve çalışmaya gönüllü katılmak isteyen kişilere evlerde ve belirtilmiş olunan sosyal alanlarda proje bursiyerlerinin aracılığıyla ölçme araçları yüz yüze uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür. Araştırmadan elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra harici disk kullanılarak beş yıl süreyle imha edilmesine yönelik süreç gerçekleştirilmiştir.

Veri analizi

Veri analizinde SPSS 25 paket programı ve MPLUS 8.4 programı kullanılmıştır. Türkçeye uyarlaması gerçekleştirilen ATDÖ'yü hedef gruba uyguladıktan sonra, veri analizine geçmeden önce verilerin girişi kontrol edilmiş, 43 tane katılımcı verisi analiz dışı bırakılmıştır. Bu nedenle 386 kişiden elde edilen veriler analiz kapsamına alınmıştır. Ölçme aracının psikometrik özelliklerini incelemeyen önce varsayımların kontrolü aşamasında kayıp veriler, normallik, uç değerler ve dağılımın normallığı kontrol edilmiştir. Kayıp verilerin analizinde, kayıp veri oranının % 15'ten az olması durumunda kayıp değer ataması yapılması önerilirken, kayıp değer oranının % 15'ten fazla çıkması halinde ise o değişkenin veri setinden çıkarılması önerilmektedir (Çokluk vd., 2021). ATDÖ puanlarının normal dağılıp dağılmadığı, çalışma grubu 386 bireyden ($n \geq 50$) oluştuğu için Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılarak incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi sonuçlarına göre elde edilen anlamlılık değerleri $p < .05$ olarak hesaplanmış ve bu nedenle ölçme aracına ait elde edilen sonuçların normal dağılım

koşulunun karşılanmadığı saptanmıştır. Ancak normalliğe ilişkin daha fazla kanıt sunmak amacıyla betimsel istatistiklerden çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş ve çarpıklık değeri -.567, basıklık değeri .012 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin +1 ile -1 arasında olması, ölçme aracından elde edilen puanların normal dağılımdan aşırı sapma göstermeyerek normale yakın olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2021; Tabachnick ve Fidell, 2015). Ayrıca normalliğe ilişkin ek kanıtlar sunmak amacıyla grafiksel yöntemlerden, histogram grafiği, kutu grafiği ve Q-Q grafik incelenmiş ve ölçme aracına ait sonuçların normal dağılımdan ciddi bir sapma göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, her ne kadar istatistiksel yöntemlerle normal dağılım olmadığı belirlense de grafiksel ve betimsel istatistiklerle ölçme aracından elde edilen sonuçların normal dağılım gösterdiği sonucu elde edilmiştir.

ATDÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla, MPLUS 8.4 paket programı kullanılarak Doğrulayıcı Faktör Analiz (DFA) tekniği uygulanmıştır. Faktör yapısının doğrulanması, maksimum olabilirlik tahmin yöntemi kullanılarak birinci ve ikinci düzey DFA aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan DFA sonucuna ait model uyumunun değerlendirilmesinde ki-karenin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Standartlaşmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR) ve Tucker-Lewis İndeksi (TLI) ile değerlendirilmiştir (Hair vd., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2019; Tabachnick ve Fidell, 2015). Modelde $\chi^2/sd \leq 5$, $CFI \geq .90$, $TLI \geq .90$, $SRMR \leq .10$ ve $RMSEA \leq .08$ kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerini temsil ederken, $\chi^2/sd \leq 2$, $CFI \geq .95$, $TLI \geq .95$, $SRMR \leq .05$ ve $RMSEA \leq .05$ mükemmel uyum iyiliği değerlerini temsil etmektedir (Hair vd., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2019).

ATDÖ'nün yapı geçerliğine ek olarak, ölçeğin ölçüt geçerliği de incelenmiş olup, ATDÖ ile İki Yönlü Sosyal Destek Ölçeği (IYSDO) ve Aile Sosyal Destek Alt Ölçeği ile arasındaki ilişkiler ve ayırt-ediciler geçerlik analizi için Psikolojik Sıkıntı Ölçeği ile arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları kullanılarak hesaplanmıştır. Madde ayırt edicilik indeksi kapsamında, madde toplam korelasyonu hesaplanmış ve alt ve üst

%27'lik dilimde kalan katılımcıların maddelere verdikleri yanıtlar bağımsız örneklemeler için t-testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. ATDÖ'nün cinsiyete göre (kadın ve erkek) ölçme değişmezliğine sahip olup olmadığını test etmek için MPLUS 8.4 paket programı kullanılarak çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (ÇG-DFA) tekniği uygulanmıştır. Ölçme değişmezliğinin cinsiyet değişkenine göre incelemesinde toplumsal desteğin kadın ve erkekte farklı şekilde algılanabileceği düşüncesi belirleyici olmuştur. Her ne kadar ölçme değişmezliği eğitim seviyesi, sosyoekonomik durum ve kültürel-etnik grup değişkenlerine göre de incelense de (Milfont and Fischer, 2010; Byrne, 2010) çalışma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılması ve katılımcıların çoğunun benzer sosyo-ekonomik düzeyde olması sebebiyle sadece cinsiyet değişkeninin ölçme sonuçları üzerinde farklılığa neden olabileceği düşünülmüştür (Chen, 2008). Ölçme değişmezliğini incelemek için Meredith (1993)'ün önermiş olduğu yapısal değişmezlik (configural invariance), metrik değişmezlik (metric invariance), skalar değişmezlik (scalar invariance) ve katı değişmezlik (strict invariance) olmak üzere dört aşama takip edilmiştir. Modeller arasındaki farklılığı test etmede ki-kare değerleri arasındaki farkın ($\Delta\chi^2$) belirlenen serbestlik derecesi arasındaki farkta (Δsd) istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ki-kare olasılık dağılım tablosundan yararlanılmıştır. Sırasıyla her iki model arasındaki CFI farkının $\Delta CFI < .01$ ve $\Delta RMSEA < .015$ bulunması beklenmektedir (Chen, 2007). Ayrıca fark testine ait p değerlerinin .05'ten yüksek olması yani anlamlı çıkmaması, ölçme değişmezliğinin sağlandığını ortaya koymaktadır (Şen, 2020). ATDÖ'nün güvenilirliğini incelemek amacıyla, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald's Omega katsayısı hesaplanmış ve testi yarılama yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Yapı geçerliliğine ilişkin kanıtlar

Ölçüm modeli sonuçları ATDÖ'nün 14 maddelik üç faktörlü orijinal faktör yapısını test etmek için birinci düzey DFA ve sonrasında da bu üç faktörlü yapının bir bütün olarak algılanan toplumsal desteği temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla ikinci düzey DFA gerçekleştirilmiştir. Birinci düzey DFA sonucunda elde edilen değerler modelin ($\chi^2 = 246.140$, $sd = 74$, $\chi^2/sd = 3.33$,

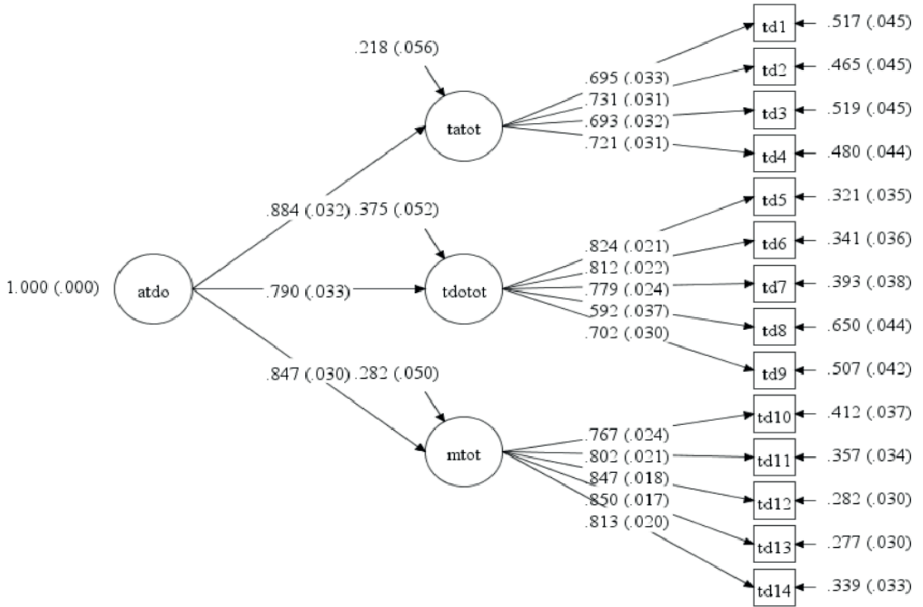
$p < .001$, RMSEA = .078; CFI = 0.94; TLI = .93; SRMR = .05 iyi bir uyuma sahip olduğunuz göstermiştir (bkz. Tablo 3). İkinci düzey DFA analizi sonuçları ise Tablo 3'de görüldüğü üzere, CFI ve TLI indekslerinin .90'nın üstünde, χ^2/sd 'in 5'nin altında ve RMSEA'nın .05 ile .08 aralığında olması kabul edilebilir uyum düzeyinde olduklarını gösterirken, SRMR'nin .05 değer alması ise kabul edilebilir uyumda olduğunu göstermiştir (Hair ve diğ., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2019; Schermelleh-Engel ve diğ., 2003). Elde edilen model uyum indekslerine göre ikinci düzey DFA sonucunda ATDÖ'nün, orijinal formundaki gibi üç faktörünün bir üst boyutta birleştiği doğrulanmıştır. Sonuç olarak, birinci ve ikinci düzey DFA'dan elde edilen uyum indeksleri; ATDÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliğinin sağlandığına işaret etmektedir.

Tablo 2. ATDÖ için Birincil ve İkincil Düzey DFA Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum İndeksi Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum İndeksi Değerleri	Birinci Düzey DFA'dan Elde Edilen Uyum İndeksleri	İkinci düzey DFA'dan Elde Edilen Uyum İndeksleri	Sonuç
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd < 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	3.33	3.33	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	$00 \leq RMSEA < .05$	$05 \leq RMSEA \leq .08$.078	.078	Kabul edilebilir uyum
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.00$	$.90 \leq CFI < 95$.94	.94	Kabul edilebilir uyum
TLI	$.95 \leq TLI \leq 1.00$	$.90 \leq TLI < 95$.93	.93	Kabul edilebilir uyum
SRMR	$00 \leq SRMR < .05$	$05 \leq SRMR \leq .08$.05	.05	Mükemmel uyum

Şekil 1'de ikinci düzey DFA'dan elde edilen modele ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayıları ve standart hatalar gösterilmektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayılarının anlamlı olduğu ve ölçek maddelerine ilişkin faktör yük değerlerinin; toplumsal aidiyet alt boyutu için .69 ile .73

arasında; topluma dahil olma alt boyutu için .59 ile .82 arasında ve toplumsal memnuniyet alt boyutu için ise .77 ile .85 arasında değiştiği görülmüştür. Elde edilen bu değerler, ATDÖ'ye ait faktör yüklerinin Tabachnick ve Fidell'in (2007) önerdiği .32 kabul noktasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1. ATDÖ için Standardize Edilmiş Sonuçlar ile İkinci Düzey DFA

Not: ATDO = Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği; TATOT = Toplumsal Aidiyet; TDOTOT = Toplu-
ma Dahil Olma; MTOT = Toplumsal Memnuniyet

ATDO'inde yer alan her bir madde için standardize edilmiş faktör yükleri, standart hata değerleri ve t-değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. ATDÖ için Standardize Edilmiş Sonuçlar ile İkinci Düzey DFA Faktör Yükleri Standart Hata ve t Değerleri

Faktörler / maddeler	Faktör Yükleri	Standart Hata	t Değerleri
Toplumsal Aidiyet			
1. İçinde bulunduğum topluluğa ait hissederim.	.70	.033	21.259**
2. Bu topluluklarda fikirlerim ve düşüncelerim değer görür.	.73	.031	23.921**
3. İçinde bulunduğum topluluklarda beni çok kişi tanır.	.69	.032	21.532**
4. Bu toplulukları ailem gibi, çok yakın bulurum.	.72	.031	23.437**
Topluma Dahil Olma			
5. Bu toplulukların cemiyet organizasyonlarında yeri geldiğinde görev de alırım.	.82	.021	38.615**
6. Bu toplulukların cemiyet organizasyonlarına katılırım.	.81	.022	36.770**
7. Bu topluluklarla gönüllülük çalışmalarında bulunurum.	.78	.024	32.230**
8. Bu topluluklarda birinin yardıma ihtiyacı olduğunda hemen yardım ederim.	.59	.037	16.067**
9. Bu toplulukların eğlence ve düğün-dernek dışındaki faaliyetlerine de katılırım.	.70	.030	23.565**
Toplumsal Memnuniyet			
10. Bu topluluklarda ihtiyacım olduğunda bana iyi gelecek birileri vardır.	.77	.024	31.739**
11. Bu topluluklarda bir derdim olduğunda konuşabileceğim birileri vardır.	.80	.021	37.548**
12. Bu topluluklarda beni mutlu edecek/ memnun edecek bir şeyler bulurum.	.85	.018	48.278**
13. Bu topluluklarda kendimi kötü hissettiğimde beni neşelendirecek bir ortam illaki olur.	.85	.017	48.646**
14. Bu topluluklarda her zaman sakinleşeceğim ve sorunlarımı unutacağım bir ortam olur.	.81	.020	40.342**

** $p < .001$

Ölçüt geçerlik ve ayırt edici geçerlilik analiz sonuçları

Ölçüt geçerliğinde, ATDÖ ile İYSDÖ ve AKFÖ'nün SD alt boyutuyla arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda, Tablo 4'te görüldüğü üzere, ATDÖ toplam puanları ve boyutları ile İYDÖ alt boyutları arasında orta düzeyde ve anlamlı korelasyonlar hesaplanmıştır. Ayrıca ATDÖ toplam puanı ve alt boyutlarının, AKFÖ alt boyutu olan SD ölçeği arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı korelasyonlar elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar, ATDÖ ile aynı amaçla kullanılan İYSDÖ ve SD ölçeklerden elde edilen sonuçların, benzer olduğu ve bu nedenle ATDÖ'nün ölçüt geçerliğine sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin ayırt edici geçerlik çalışması kapsamında ATDÖ ve alt boyutlarının, DASS-21 Ölçeği' nin stres, kaygı ve depresyonla arasındaki ilişkiler incelenmiştir. ATDÖ toplam puanı ve toplumsal aitlik alt boyutuyla DASS-21 Ölçeği' nin stres, kaygı ve depresyonla arasında bir ilişki bulunmazken; toplumsal bütünleşme ile depresyon ($r = -.12, p < .01$) ve kaygı ($r = -.12, p < .01$) arasında negatif yönde ve düşük düzeyde; toplumsal memnuniyet ile depresyon arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ayırt edicilik analiz sonuçları ise ATDÖ ile DASS-21 Ölçeği' nin farklı yapıları ölçtüğü görülmüştür. Bu nedenle ATDÖ'nün ayırt edici geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Korelasyonel Sonuçlar

Değişkenler	Ort	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ATDO	42.68	8.793	-										
TA	12.56	2.664	.83**										
TDO	14.84	3.786	.88**	.60**									
TMEM	15.27	3.682	.89**	.64**	.63**								
ADD	33.59	7.799	.43**	.34**	.27**	.49**	-						
VID	23.50	5.420	.44**	.36**	.37**	.42**	.46**	-					
AAD	17.54	4.812	.45**	.34**	.37**	.44**	.71**	.48**	-				
VDD	23.36	4.683	.47**	.38**	.41**	.41**	.42**	.67**	.55**	-			
AKF	16.40	3.954	.37**	.27**	.30**	.38**	.47**	.40**	.61**	.45**	-		
DEP	6.61	4.785	-.09	-.12*	-.04	-.11*	-.24**	-.07	-.17**	-.08	-.17**	-	
KAY	5.23	4.425	-.07	-.12*	-.02	-.06	-.20**	-.06	-.15**	-.05	-.15**	.77**	-
STRES	7.58	4.627	-.02	-.08	.03	-.04	-.14**	-.02	-.07	-.01	-.07	.81**	.78**

Not. ATDO = Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği; TA = Toplumsal Aidiyet; TDO = Topluma Dahil Olma; TMEM = Toplumsal Memnuniyet; ADD = Algılanan Duygusal Destek; VID = Verilen Araçsal Destek; AAD = Algılanan Araçsal Destek Ölçeği; VDD = Verilen Araçsal Destek; AKF = Aile Koruyucu Faktör Ölçeği; DEP = Depresyon Alt Ölçeği; KAY = Kaygı Alt Ölçeği; STRES: Stres Alt Ölçeği * $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 4'te görüldüğü üzere madde- toplam test korelasyonu sonucunda maddelerin toplam puanla ilişkisinin pozitif yönde ve anlamlı düzeyde olduğu ve değerlerin .57 ile .73 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca ölçeğin her bir maddesinin % 27'lik alt ve üst grupları (N1= 104; N2=104) ne düzeyde ayırt ettiğini test etmek için yapılan bağımsız gruplar t-testi analiz sonuçlarında, bu gruplarda yer alan bireylerin maddelere verdikleri tepkilerin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuç madde ayırt ediciliğinin sağlandığını göstermiştir.

Tablo 5. ATDÖ Madde Analizi Sonuçları

Maddeler	Alt %27 (n = 104)		Üst 27% (n = 104)		t	r düzeltilmiş
	Ort	ss	Ort	Ss		
ATDO1	2.30	.774	3.71	.496	-15.675**	.57
ATDO2	2.59	.783	3.78	.417	-13.700**	.60
ATDO3	2.58	.856	3.92	.268	-15.314**	.60
ATDO4	2.14	.716	3.66	.533	-17.358**	.64
ATDO5	1.90	.854	3.65	.587	-17.224**	.64
ATDO6	1.94	.890	3.77	.487	-18.356**	.67
ATDO7	1.86	.818	3.63	.669	-17.172**	.66
ATDO8	2.70	.880	3.88	.360	-12.581**	.58
ATDO9	2.10	.854	3.77	.467	-17.537**	.65
ATDO10	2.20	.742	3.90	.296	-21.715**	.73
ATDO11	2.15	.798	3.87	.419	-19.368**	.72
ATDO12	2.38	.753	3.84	.397	-17.514**	.71
ATDO13	2.21	.733	3.76	.493	-17.876**	.71
ATDO14	2.24	.794	3.73	.467	-16.495**	.68

Not. r düzeltilmiş = düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu; ** p < .01

ATDÖ ölçme değişmezliğine ilişkin bulgular

Çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi (ÇG-DFA) kapsamında, cinsiyetini belirtmeyen üç katılımcıya ait veriler analize dahil edilmemiş, analiz 213 kadın ve 170 erkek olmak üzere toplam 383 birey üzerinde gerçekleştirilmiştir. ÇG-DFA sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Ölçüm Değişmezliği Aşamalarına İlişkin Uyum İyiliği İndeksleri

Model	Parametre Sayısı	X ²	sd	X ² fark	Δsd	RMSEA	CFI	TLI	SRMR	ΔCFI	ΔRMSEA
Aşamalar											
Yapısal değişmezlik	90	364.26	148			.08	.93	.91	.06	.	
Metrik değişmezlik	79	379.79	159	15.54	11	.08	.93	.92	.07	.002	.002
Skaler değişmezlik	68	395.38	170	15.59	11	.08	.93	.92	.08	.001	.002
Katı değişmezlik	54	433.37**	184	37.99	14	.08	.92	.92	.08	.008	.001

Tablo 6'da görülen aşamalarda gruplar arası ölçme değişmezliğine karar verebilmek amacıyla modellerin uyum iyiliği indeksleri, CFI uyum indeksine ait fark değeri (ΔCFI), RMSEA hata indekslerine ait fark değeri (ΔRMSEA) ve fark testine ait anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. İlk aşamada yapısal değişmezliği test etmek üzere yapılan ÇG-DFA sonucunda model uyum indeksleri bu aşamanın sağlandığını göstermiştir. Yapısal değişmezliğin sağlanması, ATDÖ ile kadın ve erkeklerin, ölçeğin maddelerini yanıtlamada aynı kavramsal bakış açıları içinde olduklarını göstermektedir. Başka bir ifadeyle ölçme aracının kadın ve erkeklerde aynı yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkinci aşamada ise yapısal değişmezliğin sağlanmasının ardından metrik değişmezliği test etmek üzere yapılan ÇG-DFA sonucunda model uyum indeksleri $\chi^2(159) = 379.794$, $p < .05$, $\chi^2 / sd = 2.38$, , RMSEA = .085, CFI = .929, TLI = .919, SRMR = .071 olarak saptanmıştır. Yapısal model ile metrik model karşılaştırılmış ve her iki model arasındaki CFI ve RMSEA farklarına ve p değerine ait elde edilen değerler incelenmiştir. Buna göre ΔCFI = .002, ΔRMSEA = .002 ve $p = .1591$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, ATDÖ maddeleri ile algılanan toplumsal destek özelliğinin, kadın ve erkek gruplar için benzer olduğu, başka bir ifadeyle kadın ve erkek katılımcıların ölçek

maddelerine verdikleri yanıtlara ilişkin faktör yük değerleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Üçüncü aşamada skaler değişmezliği test etmek üzere yapılan analiz sonucunda skaler değişmezliği kabul edilebilir düzeyde uyum göstermiştir. Skaler değişmezliği, regresyon sabitinin gruplar arasında değişmez olduğunu test etmektedir. Ayrıca bu model ile metrik model karşılaştırılmış ve her iki model arasındaki CFI ve RMSEA farklarına ve p değerine ait elde edilen değerler incelenmiştir. Buna göre $\Delta CFI = .001$, $\Delta RMSEA = .002$ ve $p = 1572$ olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, regresyon sabitinin gruplar arası değişmez olduğu hipotezinin doğrulandığını göstermektedir. Skaler değişmezliğinin sağlanmasının ardından en son aşamada katı değişmezliği test etmek amacıyla, maddelere ilişkin hata terimlerinin değişmezliği incelenmiştir. Analiz sonucunda $\chi^2(184) = 433.375$, $p < .05$, $\chi^2 /sd = 2.36$, $RMSEA = .084$, $CFI = .920$, $TLI = .921$, $SRMR = .089$ olarak saptanmıştır. Her ne kadar $RMSEA$ ve $SRMR$ değeri düşük uyum göstermiş olsa da diğer uyum indeksleri ile birlikte sonuçlar bir bütün olarak ele alındığında modelin kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Hair vd., 1998; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Kline, 2019; Schermelleh-Engel vd., 2003). Ayrıca skaler model ile katı model karşılaştırılmış ve her iki model arasındaki CFI ve $RMSEA$ farklarına ve p değerine ait elde edilen değerler incelenmiştir. Buna göre; $\Delta CFI = .008$, $\Delta RMSEA = .001$ ve $p = .000521$ olarak hesaplanmıştır. Ölçek değişmezliği ile katı değişmezliği test eden iki model arasındaki fark testinin anlamlı bulunması ($p < .05$) katı değişmezlik modelinin uyumu anlamlı düzeyde kötüleştirdiğini gösterirken iki model arasındaki ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerlerinin istenen ölçütleri karşıladığı görülmektedir. Alan yazında ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerlerinin ki-kare testine kıyasla daha fazla kullanılması sebebiyle, her ne kadar ki-kare testine göre modeller arasında anlamlı farklılık olsa da ΔCFI ve $\Delta RMSEA$ değerlerinin 0.01'den küçük olması sebebiyle katı değişmezliğin sağlandığına dair kanıt bulunmuştur. Buna göre, ölçme aracının kadın ve erkek katılımcılar için ölçme değişmezliğine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle ölçme aracını yanıtlayanların cinsiyet özelliklerinin ölçme sonuçları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç aynı zamanda maddelerin cinsiyet değişkenine göre yanlılık göstermediğini kanıtlamaktadır.

Güvenirlige İlişkin Bulgular

İlk olarak ATDÖ'nün 14 maddeden oluşan Türkçe formunun güvenirligi Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ile incelenmiş ve sırasıyla ATDÖ'ye ait toplam puan, Toplumsal Aidiyet, Topluma Dahil Olma ve Toplumsal Memnuniyet alt boyutlarına ait hesaplanan Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .92, .80, .86 ve 91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirligini incelemek amacıyla ek olarak McDonald's Omega katsayısı hesaplanmış ve ATDÖ'yü toplam puan üzerinde .92, toplumsal aidiyet alt boyutu için .80, topluma dahil olma .86 ve toplumsal memnuniyet için .91 olarak hesaplanmıştır. Testi yarılama (iki yarı test) güvenirliginde ise ölçeğin tek sayılı maddeleri ile çift sayıdaki maddeleri birbirlerinden ayrılarak iki test elde edilmiş ve bu iki test arasındaki korelasyon, Spearman Brown Korelasyon tekniği kullanılarak incelenmiştir. ATDÖ'nün tek sayılı madde puanları ile çift sayılı madde puanları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon katsayısının ($r = .86; p < .01$) elde edilmesinin ardından $2r / (1+r)$ formülü kullanılarak Spearman Brown katsayısı iç tutarlılık anlamında güvenirlilik katsayısı hesaplanmış ve ATDÖ'nün güvenirlilik katsayısının .92'e eşit olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, ATDÖ'nün güvenirliginin sağlandığını ve ölçeğin güvenirligine yönelik hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının ve McDonald Omega katsayısının sonuçlarına ek olarak ölçeğin güvenirligine kanıt sunmuştur. Sonuç olarak, ölçeğin güvenirlilik analizine dair bu bulgular, ATDÖ'nün yüksek düzeyde güvenirlige sahip olduğuna ilişkin kanıtlar sunmuştur (Tablo 7'de bilgiler verilmiştir).

Tablo 7. Güvenirlige İlişkin Bulgular

ATDÖ	Güvenirlilik Bulguları		
	Cronbach alfa	McDonald's Omega	Spearman Brown
Toplumsal Aidiyet	.80	.80	
Topluma Dahil Olma	.86	.86	
Toplumsal Memnuniyet	.91	.91	
Toplam Puan	.92	.92	.92

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Herrero ve Gracia (2007) tarafından İspanya kültüründe geliştirilen ve Türkiye kültürüne uyarlanmış Algılanan Toplumsal Destek Ölçeği'nin (ATDÖ) psikometrik özellikleri incelenmiştir. ATDÖ'nün geçerliğini incelemek için yapı geçerliği ve ölçüt-bağıntılı geçerlik çalışmaları yürütülmüştür. Ayrıca, çoklu grup doğrulayıcı faktör analizleriyle ATDÖ'nün cinsiyete göre ölçme değişmezliği test edilmiştir. ATDÖ'nün güvenilirliğini incelemek için, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ve McDonald's Omega katsayısı hesaplanmış ve testi yarılama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, ATDÖ'nün hedef örnekleme güçlü psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Mevcut çalışmada, doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ATDÖ'nün üç boyutlu orijinal faktör yapısının hedef örnekleme doğrulandığını ortaya koymuştur. Parametre tahminleri hipotez modelin veriyle uyumlu olduğunu göstermiştir. Analizlerde hesaplanan açıklanan varyans oranı, ATDÖ'nün faktör yapısının ve faktör yük değerlerinin gücünün yüksek olduğunu göstermiştir (Çokluk, vd., 2010; Hu ve Bentler, 1999). Ayrıca, üç faktörlü yapının algılanan toplumsal desteği temsil edip etmediğini test etmek amacıyla ikinci düzey DFA gerçekleştirilmiş ve hesaplanan uyum indeksleri ATDÖ'nün, orijinal formundakine benzer bir biçimde üç faktörünün algılanan toplumsal desteği temsil ettiğini göstermiştir. Sonuç olarak, birinci ve ikinci düzey DFA'dan elde edilen uyum indeksleri; ATDÖ'nün Türkçe formunun yapı geçerliğinin sağlandığını göstermiştir. 14 maddeli orijinal forma benzer şekilde üç faktörlü yapıya sahip Brezilya örnekleme formu (Pizzinato vd., 2021) 12 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte çıkarılmış olan maddeler incelendiğinde iki adet ters puanlanan maddenin ölçekte düşük madde yüküne sahip olduğu görülmektedir. 12 maddelik bu formda maddelerin çıkarılma gerekçesinin düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip örneklem olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple mevcut ölçek uyarılama çalışmasında benzer bir örneklem grubuna sahip olduğundan, bu iki madde (orijinal ölçekteki 3. ve 9. maddeler) uygun biçimde düz puanlanacak şekilde çevrilmiştir ve nitekim yüksek faktör yüklerine sahip biçimde (.69 ve .70) ölçeğin orijinal hali korunmuştur. Yani mevcut ölçeğin DFA sonuçlarının, orijinal ölçekteki üç faktörlü yapıyı desteklemesinin yanı sıra, alınan önlemlerle ile hiçbir maddenin kaybedilmemesi

ve en düşük faktör yükünün .59 olarak hesaplanması önemli bir sonuç olarak görülmektedir. Ölçeğin üç faktörlü yapısı korunmak ile, üçünü faktör olan “community organizations” kısmı çeviri sürecinde belirtilen işlem adımları neticesinde “toplumsal memnuniyet” olarak isimlendirilmiştir. Kültürel olarak “organizasyon” kelimesinin birçok farklı anlam barındırmasından dolayı, faktörde yer alan maddelerin yapısı incelenerek en uygun faktör ismine karar verilmiştir. Bu bölümde isimlendirmede yaşanan zorluk, ölçeğin Brezilya formundaki bu faktörün düşük varyansa sahip olması ile ilişkilendirilebilir. Organizasyon süreçlerinin kolektif olan ve olmayan toplumlarda farklı işleyişe sahip olması, daha düşük varyans ve farklı isimlendirmeler ile sonuçlanması muhtemel bir olgu olarak görülmektedir.

Mevcut ölçme aracının, daha önceden geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan başka ölçeklerle birlikte kullanımı ölçüt geçerliği (Streiner vd., 2014) adına önemli sonuçlar vermiştir. Araştırmada, algılanan toplumsal destek ile iki yönlü sosyal destek ölçeği ve aile sosyal desteği arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişkiler elde edilerek ölçüt geçerliliği sağlanmıştır. Bunun yanı sıra ayırt edici geçerlik çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen algılanan toplumsal destek ve stres, kaygı ve depresyon ölçekleri arasında hesaplanan korelasyonel analiz sonuçları, ATDÖ'nün ayırt edici geçerliğe sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin orijinal formunda (Herrero ve Gracia, 2007) iki farklı zaman diliminde depresyon ile ilişkisi incelenen algılanan toplumsal destek, mevcut çalışmada olduğu üzere negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Ayrıca Brezilya formunda (Pizzinato vd., 2021) düşük sosyo-ekonomik düzeylerde uygulanacak ölçeklerin kısıtlılığına vurgu yapılarak ölçüt geçerliğinin yapılamaması, mevcut çalışmada elde edilen üç farklı ölçüt geçerliği kanıtının önemini vurgulamak açısından önemlidir. ATDÖ'nün cinsiyet açısından ölçme değişmezliğini incelemek için çoklu grup doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da ATDÖ'nün faktör yapısının ve yüklerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini, başka bir deyişle, ölçme değişmezliğine sahip olduğunu göstermiştir. Bu durum ATDÖ'nün tüm formlarında, ölçme değişmezliğinin ilk kez test edilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca cinsiyete dair, algılanan toplumsal desteğe ilişkin önemli kanıtlar ortaya koymaktadır.

ATDÖ'nün güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, McDonald's Omega güvenirlilik katsayısı ve testi yarılama yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, ATDÖ'nün güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir (Çokluk vd., 2010). Benzer bir biçimde, önceki çalışmalarda da (Herrero ve Gracia, 2007; Pizzinato vd., 2021) ATDÖ'nün güvenirlilik değerlerinin yeterli düzeyde olduğu gösterilmiştir. Mevcut çalışmada ortaya çıkan güvenirlilik katsayısının alt boyutlarında .80 ile .91 arasında olması; orijinal formdaki .75-.88 ve Brezilya formundaki .68-.82 aralığının da üzerinde olarak raporlanmıştır. Ayrıca mevcut uyarlanan ölçeğin toplam güvenirlilik katsayısının (.92), orijinal formun (.86) ve bu formula elde edilmiş çalışmaların (Herrero vd., 2016; Lila vd., 2013) güvenirlilik katsayısının da (.71 ve .74) üzerinde olduğu görülmektedir.

Tüm bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, ATDÖ'nün Türkçe versiyonunun iyi psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmekte ve ATDÖ'nün evli ve düşük ve orta gelirli aile gruplarında kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğuna dair kanıt sağlamaktadır.

SINIRLILIKLAR, GELECEK ARAŞTIRMALAR VE SONUÇ

Bu çalışmanın güçlü yanların başında, algılanan desteği, toplumsal alanda değerlendirmesi bulunmaktadır. İkinci olarak ise çalışmanın odaklandığı hedef grup, ekonomik güçlük yaşayan evli yetişkinlerin olmasıdır. Üçüncüsü, ölçeğin kısa ve pratik uygulanabilir bir özellikte olmasıdır. Son olarak ise ölçeğin, kadın ve erkek evli gruplarda ölçek yapı ve özelliğinin farklılık göstermeyişiştir. Mevcut çalışmanın sonuçları bazı sınırlılıklarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bu sınırlılıklardan ilki, çalışma örnekleminin yalnızca evli kişilerden oluşmasıdır. Gelecek çalışmalarda ölçeğin; üniversite eğitimine devam eden beliren yetişkin gruplar, evli olmayan yetişkinler ya da tek ebeveynli gruplarda psikometrik özellikleri incelenebilir. Özellikle de farklı hassas ve kırılabilir gruplarda (örn. engelli bir çocuğa sahip olan ailelerde, aile içi şiddet yaşayan gruplarda vs.) algılanan toplumsal desteğin değerlendirilmesi, ölçeğin psikometrik özellikleri ve Türkiye'de algılanan toplumsal desteğin özellikleriyle bilginin genişlemesine katkı sağlayacaktır. Öte yandan, mevcut çalışmanın örneklemini Aydın ili ve merkez ilçelerinde yaşayan, evli kişilerden oluşması, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde yaşayan, farklı sosyo-kültürel

yapıyı tanımlayıcı özellikleri içeren katılımcıları temsil etmemesi açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır. Dolayısıyla etnik, din, ırksal vb. gibi kültürel özelliklere bağlı farklılıkların olduğu gruplarda, ATDÖ'nün psikometrik özelliklerinin incelemesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların çoğunluğu alt-orta gelirli ve orta gelirli bir grupta yer almaktadır. ATDÖ'nün farklı gelir düzeyi (alt, alt-orta gelir, orta gelir ve üst gelir) grupları üzerinde faktör yapısı, ölçüm değişmezliği ile incelenebilir. Bu sınırlılıklara ek olarak veri toplama sürecinde izlenen yolun, araştırmaya güç katmakla birlikte bir sınırlılık doğurmuş olabileceği düşünülmektedir. Veri toplama süreci, orijinal ölçeğin veri toplama sürecine sadık kalınarak yüz yüze ve farklı mekanlarda toplanmıştır. Veri toplama sürecindeki araştırmacılar yeterli donanımına sahip olmasına rağmen araştırmaya katılan kişiler, karşılarında yer alan uzmandan dolayı "sosyal beğenirlik" kaygısı yaşamış olabilirler. Bu durumun, araştırma süreci devam ederken kontrol edilmesi zor bir değişken olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, ATDÖ'nün Türkiye örneğinde algılanan toplumsal destekle ilgili; toplumsal aidiyet, topluma dâhil olma ve toplumsal memnuniyet olmak üzere üç farklı yönü değerlendiren, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Üç alt boyut ve toplamda 14 maddelik yapısı ile ATDÖ kullanımı pratik, işlevsel bir ölçme aracı konumundadır. Ölçek yapısı gereği, alt boyutları ile birlikte veya toplam puan alınarak kullanılabilir. Özellikle geçerlik ve güvenilirlik kanıtlarının çeşitliliği ve ortaya çıkan güçlü bulguları ATDÖ'nün ön plana çıkan özelliklerindedir. Uyarlaması yapılmış olan ATDÖ ile birlikte farklı örneklem gruplarında uygulanabilecek, pratik bir ölçme aracı geliştirildiği ve alan yazına önemli bir katkı sunacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), (2022). 2022 Performans Programı. Ankara. Erişim Tarihi: 30.03.2024, <https://www.aile.gov.tr/media/97614/2022-performans-programi.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), (2024). Aile Destek Programı. Ankara. Erişim Tarihi: 30.03.2024, <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yaradim-programlarimiz/>
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünümüleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.
- Boz Semerci, A., ve Tayfur Ekmekci, O. (2020). Social support as a predictor of quality of life: Turkish validation of two-way socail support scale. *Psychology, Health and Medicine*, 25(1), 13-24. <http://doi: 10.1080/13548506.2020.1853184>.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., ve Çakmak, E. K. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming* (2nd ed.). Routledge.
- Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 14(3), 464-504. <https://doi.org/10.1080/10705510701301834>
- Chen, F. F. (2008). What happens if we compare chopsticks with forks? The impact of making inappropriate comparisons in cross-cultural research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1005-1018. doi:10.1037/a0013193
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2021). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dambi, J. M., Corten, L., Chiwaridzo, M., Jack, H. E., Mlambo, T., and Jelsma, J. (2018). A systematic review of the psychometric properties of the cross-cultural translations and adaptations of the Multidimensional Perceived Social Support Scale (MSPSS). *Health and Quality of Life Outcomes*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s12955-018-0912-0>
- Delanty, G. (2018). *Community*. Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315011417>
- Eckersley, R., Dixon, J. ve Douglas, R. M. (Eds.). (2001). *The social origins of health and well-being*. Cambridge University Press.

- Eker, D., Arkar, H., Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17 - 25.
- Galvin, K. M., Braithwaite, D. O. ve Bylund, C. L. (2015). *Family communication: Cohesion and change*. Routledge.
- Gardner, D. L., Huber, C. H., Steiner, R., Vazquez, L. A. ve Savage, T. A. (2008). The development and validation of the Inventory for Family Protective Factors: A Brief assessment for family counseling. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 16(2), 107-117. <http://doi:10.1177/1066480708314259>
- Gottlieb, B. H., ve Bergen, A. (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(5), 511-520. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2009.10.001>
- Gökler Danışman, I. ve Köksal, S. (2011). Ailedeki Koruyucu Etkenler Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*.14(28), 39-46.
- Gracia, E. (2021). Community support. In *Springer eBooks* (ss. 1-4). https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7_481-2
- Haber, M. G., Cohen, J. L., Lucas, T., ve Baltes, B. B. (2007). The relationship between self-reported received and perceived social support: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 39(1-2), 133-144. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9100-9>
- Hair, J. F., Anderson, R. E. Tatham, R. I ve Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis* (5th Edition). NEW Jersey: Prentice Hall.
- Hambleton, R. K. ve Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-16.
- Hayes, K. N., Rossetti, K. G., ve Zlomke, K. (2023). Community support, family resilience and mental health among caregivers of youth with autism spectrum disorder. *Child Care Health Development*. 49(1), 130-136. <http://doi: 10.1111/cch.13025>.
- Herrero, J., ve Gracia, E. (2007). Measuring perceived community support: Factorial structure, longitudinal invariance, and predictive validity of the PCSQ (perceived community support questionnaire). *Journal of Community Psychology*, 35(2), 197-217. <https://doi.org/10.1002/jcop.20143>
- Herrero, J., Torres, A., Fernández-Suárez, A., ve Rodríguez-Díaz, F. J. (2016). Generalists versus specialists: Toward a typology of batterers in prison. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 8(1), 19-26. <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2015.09.002>
- Hu, L. ve Bentler, P. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>

- Izzo, C., Weiss, L., Shanahan, T., ve Rodriguez-Brown, F. (2014). Parental self-efficacy and social support as predictors of parenting practices and children's socioemotional adjustment in Mexican immigrant families. In *Diverse families, competent families* (ss. 197-213). Routledge. https://doi.org/10.1300/J005v20n01_13
- Jöreskog, K.G. veamp; Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural Equation Modelling with the SIMPLIS Command Language*. Scientific Software.
- Kaner, S. (2003). Aile destek ölçeği: Faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(01).
- Kaner, S. (2010). Yenilenmiş ana-baba sosyal destek ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 35(157).
- Kaner, S. (2003). Aile destek ölçeği: Faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(01).
- Kapıkıran, Ş., ve Kapıkıran, N. A. (2010). The validity and reliability of the perceived available support scale. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 051–073. https://doi.org/10.1501/egifak_0000001202
- Kline, B. R. (2019). *Yapısal eşitlik modellemesinin ilkeleri ve uygulaması*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kloos, B., Hill, J., Thomas, E., Wandersman, A., Elias, M. J., ve Dalton, J. H. (2012). *Community psychology*. Belmont, CA: Cengage Learning.
- Koray, M. (2010). Büyüyen yoksulluk-yoksunluk sorunu ve sosyal hakların sınırları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 42, Mart, 1-31.
- Lakey, B. ve Orehek, E. (2011). Relational regulation theory: a new approach to explain the link between perceived social support and mental health. *Psychological review*, 118(3), 482. <https://doi.org/10.1037/a0023477>
- Lila, M., Oliver, A., Galiana, L., ve Gracia, E. (2013). Predicting success indicators of an intervention programme for convicted intimate-partner violence offenders: The Contexto Programme. *The European journal of psychology applied to legal context*, 5(1), 73-95. <http://scielo.isciii.es/pdf/ejpalc/v5n1/original4.pdf>
- Lovibond, P. F. ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour research and therapy*, 33(3), 335-343. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(94\)00075-u](https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00075-u)
- Meredith, W. (1993). Measurement invariance, factor analysis, and factorial invariance. *Pyschometrika*, 58(4), 525-543. <https://doi.org/10.1007/BF02294825>
- Milfont, T. L., and Fischer, R. (2010). Testing measurement invariance across groups: Applications in cross-cultural research. *International Journal of Psychological Research*, 3(1), 111-121. doi:10.21500/20112084.857

- Nguyen-Trung, K., Forbes-Mewett, H., ve Arunachalam, D. (2020). Social support from bonding and bridging relationships in disaster recovery: Findings from a slow-onset disaster. *International journal of disaster risk reduction*, 46(6), 101501. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.101501>
- Özpolat, A. O. (2022). Sosyal hizmetlerin sunumunda yeni bir model olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 141-167.
- Perkins, D. D., Hughey, J., ve Speer, P. W. (2002). Community psychology perspectives on social capital theory and community development practice. *Community Development*, 33(1), 33-52. <https://doi.org/10.1080/15575330209490141>
- Pizzinato, A., Almeida-Segundo, D. S. D., ve Rocha, K. B. (2021). Perceived Community Support Questionnaire: evidence of factorial validity and internal consistency for the Brazilian context. *Cadernos de Saúde Pública*, 37, 1-13, <https://doi.org/10.1590/0102-311X00016120>
- Prati, G. ve Pietrantonio, L. (2010). The relation of perceived and received social support to mental health among first responders: a meta-analytic review. *Journal of Community Psychology*, 38(3), 403-417. <https://doi.org/10.1002/jcop.20371>
- Prime, H., Wade, M., ve Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>.
- Roohafza, H. R., Afshar, H., Keshteli, A. H., Mohammadi, N., Feizi, A., Taslimi, M., ve Adibi, P. (2014). What's the role of perceived social support and coping styles in depression and anxiety? *Journal of Research in Medical Sciences*, 19(10), 944-949. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.01.043>
- Sampson, R. J. (2017). Collective efficacy theory: Lessons learned and directions for future inquiry. *Taking stock*, 149-167.
- Schaefer, C., Coyne, J. C., ve Lazarus, R. S. (1981). The health-related functions of social support. *Journal of behavioral medicine*, 4(4), 381-406. <https://doi.org/10.1007/BF00846149>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Shakespeare-Finch, J. ve Obst, P. L. (2011). The development of the 2-way social support scale: A measure of giving and receiving emotional and instrumental support. *Journal of personality assessment*, 93(5), 483-490. <https://doi.org/10.1080/00223891.2011.594124>
- Streiner, D., Norman, G., R., Cairney, J. (2014). *Health measurement scales: a practical guide to their development and use*. Oxford University Press, USA.

- Şen, S. (2020). *Mplus ile yapısal eşitlik modellemesi uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2015). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tak, Y. R., and McCubbin, M. (2002). Family stress, perceived social support and coping following the diagnosis of a child's congenital heart disease. *Journal of advanced nursing*, 39(2), 190-198.
- Taylor, S. E., Sherman, D. K., Kim, H. S., Jarcho, J., Takagi, K., ve Dunagan, M. S. (2004). Culture and social support: Who seeks it and why?. *Journal of personality and social psychology*, 87(3), 354. DOI: 10.1037/0022-3514.87.3.354
- Taylor, S. E. (2011). Social support: A review. *The Oxford handbook of health psychology*, 1, 189-214. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195342819.013.0009>
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ). (2023). Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Eylül 2023 Açlık ve Yoksulluk Sınırı. Erişim tarihi: 8 Ekim 2023 <https://www.turkis.org.tr/turk-is-eylul-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). *Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2023*, Erişim tarihi: 26 Mart 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53713>
- Ungar, M. (2013). Resilience, trauma, context, and culture. *Trauma, Violence, and Abuse*, 14(3), 255-266. <https://doi.org/10.1177/1524838013487805>
- Ungar, M., and Liebenberg, L. (2011). Assessing resilience across cultures using mixed methods: Construction of the child and youth resilience measure. *Journal of Multiple Methods in Research*, 5(2), 126-149. <https://doi.org/10.1177/1558689811400607>
- Vaux, A., and Harrison, D. (1985). Support network characteristics associated with support satisfaction and perceived support. *American Journal of Community Psychology*, 13(3), 245.
- Wang, X., Cai, L., Qian, J., ve Peng, J. (2014). Social support moderates stress effects on depression. *International journal of mental health systems*, 8(1), 1-5. <https://doi.org/10.1186/1752-4458-8-41>
- Wang, J., Mann, F., Lloyd-Evans, B., Ma, R., ve Johnson, S. (2018). Associations between loneliness and perceived social support and outcomes of mental health problems: a systematic review. *BMC psychiatry*, 18(1), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s12888-018-1736-5>
- Yalçın, İ. (2015). İyi oluş ve sosyal destek arasındaki ilişkiler: Türkiye'de yapılmış çalışmaların meta analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 21-32. <https://doi.org/10.5080/u7769>
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.

- Yıldırım, A., Boysan, M. ve Kefeli, M. C. (2018). Psychometric properties of the Turkish version of the Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21), *British Journal of Guidance and Counselling*, 46(5), 582-595 <https://doi.org/10.1080/03069885.2018.1442558>
- Zanon, C. Baptista, M. N., Rubin, M., Topkaya, N., Şahin, E., Brenner, R.E., Vogel, D. L. and Mak, W. W. S. (2023): Measuring Family Support in Australia, Brazil, Hong Kong, and Turkey: A psychometric investigation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, <https://doi.org/10.1080/07481756.2023.2219009>